

na Kranjskem ni več govora. Najbolje pa bi bilo, ako bi bil pustil to pri miru in bi bil čas dejanja konec XVIII. stoletja. Končna sodba je kratka: Veseli bi bili, ako bi bili dobili Linhartovo veseloigro nepremenjeno ali zmerno jezikovno popravljeno; s tem pa, kar je Govekar napravil iz „Županove Micike“, ne moremo biti zadovoljni  
*Ivan Grafenauer.*

Josip Freuensfeld-Rádinski: **Zvezde ugašajo...** Pesmi. Uredila Fran Cvetko in Vekoslav Spindler. Založil Fran Cvetko, učitelj pri Sv. Andražu v Slov. goricah. Natisnil Anton Slatnar v Kamniku. — V teh časih je preplavljeno polje naše literature z ljudmi, ki nimajo nobenih posebnih talentov za beletristiko, so se pa tekom let privadili in priučili po takem in takem trudu toliko, da so napisali nekaj po teoretičnih pravilih izvršenih verzov, oziroma povesti, ki jim je našlo milostno oko urednikov — to, če se pomisli, kakor je tudi smešno, je v teh časih tako navadno kakor naravno — nekaj prostora po svojih beletrističnih listih. In dogodilo se je čudo, ki pa ni že več čudo, ampak v teh časih čisto navadna stvar, kakor je tudi nenavadna in sama po sebi ne čudna ali nikoli opravičena. Niso se priljubili ti literatje urednikom s svojo umetnostjo — ta je sploh daleč od njih kakor morje od Kranjske — samó uredniki so se navadili nanje, sami niso vedeli zakaj, bili so jim najljubši ljudje na svetu. To je tudi za sedaj zelo resničen slučaj, in imena kakor Vojanov in Spindler in Regali in Tuma in Gangl, kakor tudi Nataša in Valenčič in neki Rozman in menda tudi Jakob Štoka govorijo jasno o tem. To je bilo in bo menda tako pri nas in gotovo je, da na tak način ne bo nikoli zmanjkalo slovenskemu narodu pisateljev in poetov.

V to družino bi uvrstili, ali morda bi dvignili za las nad njo Josipa Freuensfelda Rádinskega. Rojen je bil maja meseca l. 1861., umrl je decembra l. 1893. in je bil tako dober in prikupljiv človek na svetu, da so se naši med njegovimi drugovi taki, ki so zbrali njegove pesmi in ne samo, da so jih zbrali, tudi založili so jih. Ta zbirka ima naslov „Zvezde ugašajo...“ Bogve zakaj tak naslov! Ali je Freuensfeld med tistimi zvezdami, ali so njegove pesmi tiste zvezde — jaz mislim, da ne bi tega pogodili niti tisti, ki so ta naslov priredili! No, besede so lepe, lepo se slišijo in tako je prav. Knjiga ima poljudno pisan uvod, ki pripoveduje o življenju in smrti Freuensfeldovi, na koncu navadno stvar o njegovih verzih in popolnoma na koncu svečan nagovor vsem zavednim Slovincem in učiteljem in učiteljicam še posebe, da naj se spominjajo njega,

ki je posvetil vse svoje moči mladini in prosveti svojega naroda

Pesmi pa so — ne oziraje se na to, kakšne da so — že urejene dobro. Ima cela knjiga nekakšno celoto, se pričinja z erotičnimi verzi, potem sledé pesmi o domovini, potem o materi in naposled balade in romance, ki nimajo v sebi nobene originalnosti in so tudi večidel preveč razvlečene. V prvem ciklu je res zelo mnogo sentimentalnih pesmi, a prav malo takih, ki imajo v sebi tisto, kar gre človeku do srca in je pogoj prave lirične pesmi. Tuintam, redkokje zazveni lep stih, potem teče v verzih naprej kronika Freuensfeldovega življenja. — Menda je opravičena misel, da je pesnik zelo skrbno zapisal vsako svoje znatnejše čustvo, ki je bilo najbrž zelo žalostno ali zelo veselo, a je izgubilo na popirju pol žalosti ali veselja. Tako je bilo gotovo zelo lepo in toplo tisto čustvo, ki ga je imel o domovini, a na popirju je zgubilo dober del lepote in toplote:

Nad njivo v sinjem zraku  
pleheče sokol sivi,  
med žitom prepelico  
ugledal je na njivi.

In ljubka prepelica  
ne gre mu iz spomina ..  
Zakaj pač vedno mislim  
o tebi domovina? ..

Nekoliko več čustva je v pesmih o materi, za katerimi sledé potem že omenjene balade in romance

To bi povedal človek o teh verzih z umetniškega stališča, če bi imel v mislih in spominu pri tem pesmi nekaterih naših resničnih poetov. Če pa ne pomisli človek na to, so to pesmi, ki jih pač ne moremo povzdigovati visoko, pa jim tudi ne odrekati vse vrednosti. Zazveni tuintam verz, človek si domisli, da je bil Freuensfeld „še čisto mlad, ko je to pisal, da je z njim legla v grob velika nada.“

Naju so ločili za vselėj...  
Jablana pred našo hišo cvete,  
pojeta si ptička dva na njej:  
vejic nosi eden, drugi plete...  
Naju so ločili za vselėj..

Pa ni bil za poeta ob smrti več tako mlad; dalo je srce, kar je imelo, ni moglo dati tistega, česar je pogrešalo in želelo vse svoje življenje.

P.

**Izvestja muzejskega društva za Kranjsko.** Urejuje Anton Koblar. Letnik XV. V Ljubljani 1905 Str. 184. — Pod istim urednikom je izšel že 15. letnik te publikacije. Vsebinske je večinoma zgodovinska, deloma tudi prirodopisna. Oglejmo si posamezne članke! —

Metelčica v šoli. Viktor Steska. (1 - 38). V slovenskem slovstvu je znana črkarska pravda. Da je pa ta abecedna vojska zašla tudi v šolo, in da so naposled šolske oblasti odločile ta boj, utegne biti marsikomu neznano. Tu pa nastopajo skoro vsi šolski nadzorniki na Kranjskem in nam izražajo svoje misli o metelčici in bohoričici. Njihova izjava je bila smrtna obsodba metelčici. — Dva slovenska ex-jezuita ob koncu XVIII. veka. Dr. Fran Ilesič. (38 - 41). Pisatelj podaja življenjske podatke Maksimilijana Moravčarja in Ivana Moraka. — P. Gabriel Gruber. V. Steska. (41 - 46) Ta spis je mal spomenik ob stoletnici smrti moža, kateremu se ima Ljubljana mnogo zahvaliti. Nanj spominja Gruberjev kanal in Gruberjeva hiša (desni del Virantove hiše). Umril je kot jezuitski general v Peterburgu leta 1805. — Valentin Mencinger, ljubljanski slikar (1702 - 1759). Viktor Steska. (49 - 77) Valentin Mencinger je najznamenitejši domači slikar. Rojen je bil na Bohinjski Bistrici in je umrl v Ljubljani. Njegovih slik, ki se nahajajo na Kranjskem, Štajerskem in Hrvaškem, omenja pisatelj okoli 200. — Ivan Tkalčič. Janko Barle. (77 - 84) Te vrste so posvečene neutrudnemu hrvaškemu zgodovinarju Tkalčiču, ki je izdal poleg mnogih drugih spisov še enajst zvezkov tiščih se zgodovine zagrebškega mesta od l. 1093. do 1526. — Pohlinova „Bibliotheca Carnioliae“ v rokopisu licejske knjižnice. Dr. Ivan Prijatelj (84 - 91). Ta spis izpopolnjuje podrobno študijo dr. Frana Ilesiča v „Zborniku“ Slov. Matice in obravnava o postanku rokopisa v ljubljanski licejski knjižnici. — Iz stiškega arhiva. Ivan Vrhovnik. (91 - 98). Pisatelj priobčuje dve slovenski prisegi iz l. 1760. in nekaj zanimivih drobcev iz davčnega zapisnika zatiškega iz l. 1751. — Preiskovanje vodâ za pitje in domačo porabo na Kranjskem. Dr. E. Kramar. (102 - 152). Na kmetiško-kemičnem preizkuševališču v Ljubljani ste je preizkusilo od l. 1898. dalje okoli 230 vodâ. V tem spisu je tabelarni izkaz o 194 preizkušanih vodah. Da pa postane izkaz bolj umljiv, nam razlaga pisatelj v uvodu nekatere pojme in pojasnjuje preizkuševalne metode. — Collegium Carolinum Nobilium v Ljubljani. V. Steska. (153 - 157). V Ljubljani so sezidali od l. 1708. — 1717. hišo, ki je bila namenjena za vzgojo duhovnikov pa tudi svetnih stanov. Hiša še stoji in je sedanje bogoslovno semenišče. Pričujoči spis pojasnjuje usodo tega zavoda do l. 1785. — Gašpar Šva b. Ivan Vrhovnik. (157 - 162). — Slovenski knji-

ževni trg pred sto leti. Ivan Vrhovnik (162 - 168). „Temeljito slovstveno zgodovino slovensko bo mogoče spisati šele tedaj, ko bomo imeli dovolj monografij“, pravi dr. Glaser. Resnično. V ta namen sta oba navedena spisa dobrodošla. — Nelson v Ljubljani. V. Steska. (168 - 171). Povod temu spisu je bila stoletnica Nelsonove smrti (21. oktobra 1805). — Poleg teh spisov prinašajo „Mali zapiski“ mnogo zanimivih podrobnosti in poglavje „Slovstvo“ opozarja na spise o slovenskih pokrajinah. Naročnina 4 K. Udje „Muzejskega društva“ plačajo 6 K in dobivajo poleg Izvestij še „Mitteilungen des Musealvereins für Krain“.

**Kalendár nájszvejszega szrca Jezusovoga** na 1906. to návadno leto. III letni tecsáj. Na szvetlo dán od szombotelske cerkvene stam-parije. — Čeravno je žalostna osoda ogrskih Slovencev v somboteljski škofiji, vendar niso še popolnoma izgubljeni. Izpričuje nam to, da ima naša Mohorjeva družba med njimi okrog 230 članov, a tretje leto izhaja med njimi slovenski koledar, katerega urejuje župnik in dekan v Tišini dr. Frančišek Ivanóczy. Koledar, malo manjši od Mohorjevega, je dobro urejen, ima več nabožnih, poučnih in zabavnih spisov in lepe slike. Koledar na več mestih poudarja slovenski jezik, a o duhovnikih pravi: „Dühoven pastir, steri ne bi razmo jezika szvojih farnikov popolnoma, nikak ne more szpuniti szvojo duzsnost. Apostolje, kam stecs szo prisli predgat, gucsali szo lüdsztvi po njegovom jeziki i ne po szvojem... Najvekza neszpametnoszt, csi ne hüdo nakanenje, je zseleti, naj sze recs bozsa glaszí vu jeziki, steroga lüdsztvo ne razmi.“ Ko bi se le duhovne i posvetne oblasti na Ogrskem tega držale in pošiljala med razne nemažarske narode duhovnike in učitelje, katere bi narod razumel!

Koledar ima na prvi strani prav lepo barvano sliko: „Szpravna daritev Jezusova“, potem sledi koledarski del. V zabavno-poučnem delu je na prvem mestu pesemca „Prošnja“, v katerej prosi pesnik od božjega srca več duhovnikov, potem je dober članek o pobožnosti k Jezusovemu srcu, na tretjem mestu je pa opisan župnik Štefan Hantó, „steri szo sze batrivno vojüvali za vöro, za jezik in drüge pravice nasega szlovenszkoga naroda.“ Zabavno poučni povesti sta: „Brezov Ivan“ in pa „Ka szprávla na nikoj Szlovenca“. Opisani so še štirje slovenski duhovniki, med katerimi je posebno pohvalno, kar se omenja o Štefanu Vernu: „Bili szo tüdi jako dober szlovenec, zato kde i kda je mococse bilo, naj raj szo szlovenszki gucsali i csi szo med pravo szlo-